

Кратки мотиви

за предложенията

на Гражданското движение за защита на науката и образованието в България
за промени в текста проекта за Закон за развитие на академичния състав

Нормативната база, уреждаща придобиването на научни степени и звания и заемането на академични длъжности, наистина има нужда от промяна, която да доведе до повишаване на нивото на научните изследвания и конкурентоспособността на научната ни продукция в международен план, и да помогне за повишаване на качеството на висшето образование. Това може да се постигне чрез

- 1) Облекчаване и ускоряване на административните процедури за придобиването на научни степени и заемането на академични длъжности;
- 2) Определяне на ясни качествени и количествени изисквания за научни и научно-приложни приноси, необходими за всеки етап от научното развитие на учения;
- 3) Осигуряване на гаранции, че развитието на академичния състав се основава на професионалната оценка на научните приноси от учени – специалисти в съответната научна област;
- 4) Стимулиране активното включване на учените и преподавателите в научни проекти и предвиждане на ефективни процедури за назначаване на специалисти, финансирани по проекти;
- 5) Гарантиране на яснота и прозрачност при финансирането на докторантурата и предвидените в закона процедури за назначаване на академични длъжности.

Текущият текст на законопроекта, подготвен от ресорния Министър, решава редица частни проблеми като премахва централизирания държавен орган, отговарящ досега за развитието на научните кадри. За съжаление, предвидените процедури по проектозакона не са по-кратки от настоящите, а в някои случаи дори са по-тежки, например, за степента „доктор” ще се изискват по 5 рецензии, докато досега са 2. Освен това липсват всякакви критерии за научното ниво при получаване на научна степен и назначаване на академична длъжност и гаранции, че оценката на кандидатите ще бъде направена от компетентни в съответната научна област учени. Предлаганите от нас допълнения към утвърдения на първо четене законопроект са насочени към доближаването на текста на закона до истински необходимите и значимите цели на един такъв закон, както и отстраняването на някои вътрешни противоречия в текста или несъответствия с мотивите на вносителя. По-съществени допълнения са:

- Добавяне на изискването процедурите за присъждане на научни степени и заемане на академични длъжности да се провеждат от факултетни или научни съвети, включващи задължителен минимален брой (20) хабилитирани в същата научна област лица на академична длъжност в съответното висше училище или научна организация. Тези съвети да вземат и крайните решения за заемането на длъжностите (като отпадне изключението в чл. 30 ал. 2, назначаването на длъжностите „професор” и „главен изследовател” да става без избор от научния съвет). Това изискване елиминира риска от безконтролно възпроизводство на степени и длъжности с ниско научно ниво от организации, които нямат научния капацитет да преценят компетентно научните приноси на кандидатите.
- Регламентиране на възможността за финансиране на докторантури и след-докторски специализации по проекти. Това ще направи управлението по-гъвкаво, с възможност за бърза реакция на нуждите на бизнеса.

- Въвеждането на минимални качествени и количествени изисквания за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности като прерогатив на Контролната комисия по чл. 5 от проектозакона и на Министъра на образованието, младежта и науката. Такива изисквания, основани на международно признати стандарти за оценка на научните резултати и съобразени със спецификата на всяка отделна научна област, ще помогнат за ограничаване на опити да се злоупотреби с академичната автономия. Настоящият вариант на проектозакона оставя напълно безконтролната възможност
- Въвеждането на втора научна степен „хабилитиран доктор” като условие за заемането на академичната длъжност „професор” и присъждана от висши училища и научни организации за значителни научни и научно-приложни приноси. С въвеждането на тази степен се стимулира активното включване на преподавателите в научни проекти, а чрез общонационалната ѝ валидност се насърчава мобилността на научните кадри. Така ще отпадне една от нововъведените пречки в проектозакона - хабилитационен труд при конкурсите за академичната длъжност „доцент”.

Дори и тези промени да бъдат включени в текста на закона, цялостната му структура не позволява да бъдат избегнати сериозни проблеми

- феодално закрепостяване на учените в организацията, в която работят, и пълна зависимост на научното им развитие от ръководството на организацията (досега специализираните съвети към ВАК бяха извън съответните институции, а сега журитата ще се назначават от ръководителите на висшето училище или научната организация);
- нисък авторитет/ниско доверие в чужбина към научните степени и академични длъжности, получавани от отделите организации, тъй като те не са издадени от държавен орган;
- неяснота академичните длъжности в кои висши училища и научни организации ще се признават от държавата.

Поради редицата неясноти и проблеми, най-подходящото решение във връзка с този законопроект е, вместо сериозните усилия на депутати и учени за закръпване и почистване на текста, предложен прибързано от Министъра, законопроектът е да се изтегли и да се подготви нов от учени, работещи и публикуващи активно. Допълнителен сериозен аргумент за такова действие е, че законът би трябвало да се разглежда в пакет с промените в законите за насърчаване на научните изследвания и за висшето образование. Така ще бъде преодоляно негативното впечатление, че законът се приема за да удовлетвори личните амбиции на Министъра и на висшето училище, в което работи, а не да реши истинските проблеми, свързани с развитието на учените в България.